

manifest za reformu sustava mirovinskog osiguranja, ali pri tome ne spominje mišljenja domaćih stručnjaka i istraživanja. Ovaj dio knjige usko je povezan s autorovim praktičnim bavljenjem politikom mirovinskog fonda.

Na dvije stranice teksta autor govori i o stambenoj politici. To je ponovno autorov politički manifest, dijelom sigurno nastao i njegovom praktičnom inicijativom u ovoj oblasti, bez jasnije analize problema i naznaka mogućnosti za njihovim prevladavanjem.

Četvrti dio knjige *Razgovori o socijalnoj politici* čini više od polovine knjige i sadrži zbirku autorovih razgovora koje je dao različitim domaćim medijima i časopisma. Dominantne teme su stanovanje i stambena politika te reforma mirovinskog sustava.

Knjiga je dio izdavačke biblioteke političke publicistike. Knjizi nedostaje predgovor kako bi se čitatelja pobliže uputilo kome je namijenjena i s kojim ciljem je napisana.

Knjiga pripada publicističkom žanru, a autor je osoba koja je uključena u politiku ali istovremeno pripada i akademskoj zajednici, pa stoga sam naslov knjige može zaintrigirati znatiželjnike. No po svemu sudeći, autor nije upoznat s temom socijalne politike, socijalne države te socijalnog učenja Katoličke crkve. To je glavni razlog skromnih publicističkih dosega ovog necjelovitog djela.

Dobronamjerne i neupućene čitatelje ova će knjiga, na razini političke publicistike, zbuditi i neće ih uputiti u naslovljene probleme.

Panliberu treba zamjeriti zbog loše obavljenog uredničkog i izdavačkog posla, utoliko više što je pod istim naslovom već ranije objavio knjigu o socijalnoj državi (vidjeti naš prikaz u *Reviji za socijalnu politiku* 3/1995.).

Gojko Bežovan

PEOPLE'S ECONOMY Approaches Towards a New Social Economy in Europe

Bauhaus Dessau Foundation
European Network for Economic
Self-Help and Local Development
Dessau, 1996.

Ova je knjiga zbornik radova europskog kongresa *Wirtschaft von unten - People's Economy*, održanog 1994. godine u Dessau, Njemačka. Ovaj je kongres nastavak aktivnosti, započetih 1992. godine u Berlinu, kada se okupilo nekoliko stotina lokalnih praktičara iz europskih zemalja radi razmjene iskustava o strategijama borbe protiv nezaposlenosti, siromaštva i zagađivanja okoliša. Tada je osnovana udruga *European Network for Economic Self-Help and Local Development*.

U uvodu se polazi od stava da koncept *socijalne ekonomije* ima svoje korijene u realnom okruženju socijalnih poduzeća koja povezuju ekonomske i socijalne ciljeve na praktičan način. Kad povežemo lokalne strategije i socijalno-ekonomske ciljeve, dolazimo do solidne osnove za preživljavanje lokalnih zajednica. U sve većem broju europskih zemalja suočeni smo s rastom *ekonomske solidarnosti* preko zajednica i neprofitnih udruga. Što se tiče gospodarstva, ono nije više u isključivoj domeni privatnih trgovačkih poduzeća i njihovih predstavničkih organizacija. Neprofitni, *treći sektor*, postaje sve važniji jer su analize pokazale kako se upravo u njemu otvorio veliki broj novih radnih mjesta.

Knjiga je podijeljena na dva dijela. Prvi dio knjige nosi naslov *Pristupi novoj socijalnoj ekonomiji u Europi*, a podijeljen je na četiri poglavlja. Drugi dio knjige donosi informacije o kongresu, predstavljanim projektima s bogatim ilustracijama. Na kraju se nalaze kratke biografije autora i adresar organizacija sudionika kongresa.

Prvo poglavlje s naslovom *Ekonomske koncepti za socijalne perspektive* sadrži sedam članaka.

R. Douthwaite u članku *Razvoj paralelne ekonomije* polazi od pretpostavke da je najteži korak u izgradnji lokalne ekonomije koja će biti alternativa svjetskom sustavu, obveza neko-

ga da razumije zadatak. Ljudi naprosto žele zadržati iste obrasce ponašanja i ne žele se susretati s novim neizvjesnostima. Polazi se od uvjerenja da se radikalne promjene mogu izbjeći. Autor navodi primjer Guinnessa, irskog proizvođača piva koji, usprkos rastu profita, reducira broj zaposlenih s 4 000, koliko je bilo 1960. godine u Irskoj, na oko 900 danas. Konkurentnost na svjetskom tržištu je imperativ pa se do kraja ovog stoljeća broj zaposlenih planira smanjiti na 500. Navode se i drugi primjeri iz Britanije. U ovom članku se iznose dva ključna argumenta. Prvo, u cijelom je svijetu veliki dio stanovništva izgubio sredstva i sposobnost da sebi osigura stabilan život te su postali ovisni o jednom, veoma ekonomski nestabilnom sustavu. Drugo, političari neće biti u stanju zaštititi svoje građane od pogoršanja životnih prilika. Autor odgovara na pitanje o mogućnosti postizanja ravnoteže između svjetske ekonomije i milijuna lokalnih ekonomija. Mogu li zajednice ograničiti obuhvat industrijskog sustava i njegovu individualističku kulturu bez pomoći vlade? Kako stvoriti zaštićeni prostor u kojem lokalna, seljačkog tipa ekonomija, i kolektivna kultura mogu biti ponovo stvorene?

Radi postizanja izvjesne koegzistencije autor izlaže tri pristupa: upotreba lokalnih resursa za podmirenje potreba u zajednici; svjetske cijene ne smiju determinirati naše proizvode a naš proizvodni proces treba voditi bez *inputa* iz svjetskog sustava. On je uvjeren da održivi svijet neće biti pod pritiskom velikih kompanija, vođenih po zahtjevima striktnih uvjeta, kako bi se održala međunarodna konkurencija i brzi ekonomski rast.

Tema o kojoj autor raspravlja svakako je aktualna. Prijedlozi koje nudi čine se poželjnima, ali barem za sada neostvarivima.

W. Hoogendijk u članku *Osvajanje rada* govori o svakodnevnim zahtjevima za otvaranjem radnih mjesta u politikama svih europskih vlada. Smanjuju se naknade za nezaposlene i naprosto ih se tjera raditi. Na primjeru se Nizozemske govori o sve većem zapošljavanju u javnom sektoru. To je, u stvari, preusmjerenje socijalnih potpora, blisko liberalnom konceptu *workfare state*. Rad i zaposlenje znače više od same zarade. Važna komponenta je socijalna integracija.

K. Birkhölzer u članku *Socijalna ekonomija, ekonomija zajednice i treći sektor: pomodni*

slogani ili izgradnja blokova za budućnost? iznosi veći broj programskih teza. U ovim se tezama uvodi razlikovanje između privatne ekonomije koja ostvaruje individualne ciljeve i socijalne ekonomije koja ostvaruje društvene ciljeve. Prema njemu javni sektor ispunjava društvene ciljeve. Međutim, državni javni sektor više nije u stanju nositi se s problemima nezaposlenosti, siromaštva i uništavanja okoliša. U tom se smislu traži inicijativa i poduzetnost socijalne ekonomije što je, kako autor objašnjava, francuski pojam za neprofitni sektor. Socijalna ekonomija popunjava važnu prazninu u ukupnom razvoju svakoga društva.

Ekonomska strategija zajednice protiv siromaštva i uništavanja okoliša je članak B. Daveya u kojem se, kroz probleme siromaštva i zaštite okoliša, aktualizira problem razvoja lokalnih zajednica. Osnaživanje zajednica je koncept koji omogućuje zajednicama da preuzmu aktivnu ulogu u rješavanju važnih problema s kojima su suočene. Ovaj se koncept posebno zagovara u ozdravljenju zaostalih i zapuštenih gradskih četvrti. Zajednicu treba osnažiti kako bi promjene došle odozdo.

U radu J. Borner *Poteškoće ostvarivanja koncepta održivosti regionalnoga razvoja*, središnja tema je pitanje održivog razvoja s nizom primjera iz Njemačke. Održivost je zahtjev internalizacije ograničenja i rizika razvoja koji nužno podrazumijeva sudjelovanje šireg kruga građana u donošenju važnih odluka.

U radu P. Walkera, *Pokazatelji održivog razvoja lokalnih ekonomija*, mogu se naći praktične upute za analizu lokalne ekonomije. Dio pokazatelja održivosti razvoja lokalnih ekonomija, uz neznatne modifikacije, može se primjenjivati i u nas.

Računovodstvo socijalne ekonomije rad je S. Zadeka u kojem se iznose specifični problemi i pristupi računovodstvu ovog sektora.

Drugi dio knjige, *Lokalni i regionalni razvoj u praksi*, počinje člankom *Lokalni razvoj i nove zadruge u Švedskoj*, autora A. Ronnbyja. Brojna izolirana područja ruralnog dijela Švedske nalaze se duže vremena u krizi. Mnoga se gospodarstva gase i naselja se smanjuju. Novu nadu za oživljavanjem ovih područja daje združni pokret. To je novi *know-how* razvoja koji država značajno podupire.

W. Achter i H. G. Rennert u članku *Radeći za bolju kvalitetu življenja* izlažu probleme pro-

mocije samopomoći i lokalnog razvoja u jednoj berlinskoj četvrti, projekta koji se ostvarivao programom interdisciplinarnе istraživačke skupine *Lokalna ekonomija*, Tehničkog sveučilišta u Berlinu, izneseni su problemi razvoja lokalnih inicijativa. Glavni problem je kako prebroditi prazninu između ekonomske politike i programa socijalne politike.

Sudjelovanje u zajednici i organizacija za druga u ponovnom razvoju. Hulma/Manchester, rad je C. Bakera u kojem su navedeni praktični problemi razvoja predgrađa Manchestera s naglaskom na programe neprofitnog sektora.

V. Wilke u članku, *Regionalni razvoj "odozdo": iskustva u Ruhru*, iznosi njemačka iskustva razvoja socijalne ekonomije uz potporu države.

Zanimljiva iskustva o održivom regionalnom razvoju obrađena su u radu M. Steina *"Kraljevski industrijski vrtovi" program Bauhaus Dessau zaklade*. Dessau zaklada je priredila projekt oživljavanja napuštenih industrijskih prostora. Ovim se projektom potiče i druge čimbenike na djelovanje i na mobilizaciju lokalnih resursa. Održivost razvoja nekih područja stvar je lokalnih inicijativa.

Na prethodnu temu se nadovezuje članak B. Scurrell *Obrazovanje u regionalnom razvoju "odozdo"*. Problem je, kako u konceptu održivog razvoja učiti iz vlastitog iskustva i iz iskustva drugih.

Forum Sjeverna Thuringia: radeći protiv nezaposlenosti i za ruralni razvoj je članak G. Krapt u kojem se ponovo iznose njemačka iskustva. Glavni poticaj za rad ovog foruma je dala Protestantska crkva, a glavni su ciljevi potaknuti održivi razvoj te ruralne regije. U forum su uključeni svi relevantni čimbenici s programom zapošljavanja što ga podupire država.

Francuski primjer razvoja i dosega socijalne ekonomije iznosi D. Wittemer u radu *Lokalni razvoj u Alsacu*.

Primjer grčke socijalne ekonomije u razvoju seoskog turizma sa ženama kao radnom snagom izložen je u članku B. von Seckendorff-Kourgierakis, *Sto žena može pokrenuti planinu*.

Nova socijalna poduzeća u Europi je naslov tečeg poglavlja koje počinje člankom R. Döringa *Socijalna poduzeća: nužda i reformska rješenja*. Autor navodi primjere u razvijenim zemljama gdje su osnovana poduzeća u depre-

sivnim regijama kojima je cilj podmiriti potrebe lokalnog stanovništva. Ova su poduzeća odgovor na ekonomsku krizu, socijalne probleme i nezaposlenost. Prije svega se nastoje mobilizirati lokalni ljudski resursi. Autor pokazuje kako su ovi projekti u europskim zemljama djelovali na promjenu socijalne politike.

R. Döring se obratio autoru ovog prikaza i ponudio uključivanje jednog hrvatskog programa u međunarodni projekt razvoja socijalne ekonomije. Na žalost, postavljene uvjete, (očekivalo se da naša država sufinancira projekt), nismo mogli ispuniti.

J. Pearce u članku *Poduzeća zajednica u Škotskoj: lokalno djelovanje* poziva se na tradiciju zadrugarstva i potrebu njegova razvoja danas.

Jedan od vrednijih radova u ovoj knjizi je članak I. Bonasa *Nova poduzetnička kultura: socijalna poduzeća u Njemačkoj*. Raspravljajući o socijalnoj ekonomiji autor se bavi njenom strukturom, financiranjem, područjima projekata, problemima i perspektivama u odgovoru na sadašnje i buduće trendove socijalne ekonomije u Njemačkoj. Posebno su analizirani socijalni problemi, nastali na području bivše Istočne Njemačke poslije ujedinjenja. Tri su razine problema s kojima se suočava razvoj socijalne ekonomije: politika radne snage, operativna razina i javna razina. Perspektive socijalnog poduzetništva su povezane činjenicom da su one stalna i bitna komponenta razvoja zajednica.

M. Heinze u radu, *Propozicije za strateški razvoj promocije zapošljavanja, okupacijski i strukturalni razvoj organizacija u novim njemačkim pokrajinama*, definira neka nova bitna polazišta za rješavanje socijalno-razvojnih problema.

Talijansko iskustvo je predstavljeno u radu C. Delaa Fornacea i A. Stenicoa *Socijalne zadruge u Južnom Tirolu/Alto Adige: most između kultura*. Socijalne zadruge redovito imaju ugovore s vlastima i pružaju socijalne usluge različitim skupinama. Ove su zadruge značajno utjecale na profilaciju programa socijalne politike.

Zanimljiva iskustva obrađuje R. Spear u članku *Razvoj zadruga u Velikoj Britaniji*. On analizira strukturu potpore zadrugama u odnosu na tip zadruga i strategije njihova razvoja

te razmatra iskustva u odnosu na druge europske zemlje.

K. Herbst iznosi poljska iskustva u članku *Pomoć malim poduzećima i nevladinim organizacijama u Poljskoj: FISE zaklada*. Posebno se ističu programi koje podupire Zaklada za socijalne i ekonomske inicijative, osnovana 1990. godine. Aktivnosti ove zaklade pomoglo je poljsko Ministarstvo rada, PHARE program, Svjetska banka te druge međunarodne organizacije. U ovom slučaju se može naći veoma instruktivan primjer razvoja socijalne ekonomije za zemlje u tranziciji.

Nove uloge za novac i razmjenu četvrto je poglavlje ove knjige. P. Conaty u članku *Novac kao rob a ne gospodar* posebno raspravlja o socijalnom bankarstvu koje je osnova razvoja socijalne ekonomije.

B. Voss u radu *Financijske strategije za poduzeća u socijalnoj ekonomiji* raspravlja o središnjem problemu razvoja socijalne ekonomije. Alternativno bankarstvo i financijske institucije postoje u razvijenim europskim zemljama. Dodatna sredstva se mobiliziraju kroz državne programe, povezane uz borbu protiv nezaposlenosti, siromaštvo, socijalnu isključenost i zaštitu okoliša.

Autor članka, *Lokalne ekonomije – lokalna valuta*, R. Douthwaite, obrazlaže temu uvođenja lokalne valute kako bi se obranila lokalna ekonomija. Navedeni su neki primjeri socijalnog bankarstva koji omogućuju posuđivanje novaca uz veoma niske kamate.

Talenti, kreuzeri i novi berresi je članak T. Kellera koji u naslovu asocira na gradove u Njemačkoj i Engleskoj u kojima se razvija socijalna ekonomija uz programe suradnje. Analiziraju se programi solidarne štednje kroz štedna kola kao potencijal razvoja lokalnih zajednica.

U posljednjem članku u ovoj knjizi *Povežimo se – stvaranje zajednica koje se brine*, obrađuju se važni problemi motivacijske prirode za razvoj zajednice.

Ova knjiga predstavlja zanimljivu kombinaciju radova autora različitih profila: sveučilišnih profesora, istraživača i praktičara u neprofitnim organizacijama. Knjiga obrađuje veoma važan problem razvoja modernih društava. Tržišno gospodarstvo na svjetskoj razini postaje sve konkurentnije. To zakonito proizvodi marginalne skupine i socijalno isključene gra-

dane. S druge strane, ovaj se problem povezuje uz određene regije i ruralna područja koja postaju neatraktivna za život. Socijalna ekonomija nastoji mobilizirati raspoložive potencijale u zajednici te uz pomoć države i državnih programa postaviti dosežne socijalne ciljeve.

U iznesenim primjerima je važno prepoznati ulogu zaklada kao nove institucije okupljanja i mobilizacije resursa na nacionalnoj i međunarodnoj osnovi u zemljama u tranziciji.

Ova je tema veoma aktualna za Hrvatsku. Sve je veći broj građana socijalno isključen. Stopa nezaposlenosti raste, siromaštvo se širi, neke regije su postale neatraktivne za život. Kako odgovoriti ovim zahtjevima? Treba raditi na razvoju programa socijalne ekonomije. Prve poticaje treba dati država uz suradnju lokalne vlasti. Za ove programe mogu se dobiti respektabilne inozemne potpore.

Gojko Bežovan

JOURNAL OF EUROPEAN SOCIAL POLICY

Godina 8, 1998.

U osmom godištu izlaženja časopisa *Journal of European Social Policy* nalazimo pregršt članaka koje valja preporučiti hrvatskim čitateljima, jer pružaju komparativan uvid u razvoj socijalne politike u različitim europskim zemljama pa, time, i niz korisnih informacija te savjeta i hrvatskim kreatorima i analitičarima socijalne politike, odnosno cjelokupnog društvenog razvoja.

Guy Standing, stručnjak Međunarodne organizacije rada, kritički prezentira socijalnu situaciju u Rusiji (tekst pod naslovom *Societal impoverishment: the challenge for Russian social policy*). Tragična socijalna situacija može se već nazrijeti i iz ekonomskih podataka. U Rusiji se BDP smanjio za 40% u razdoblju od 1991. do 1996. godine, a znaci se oporavka još ne vide, usprkos optimističkim očekivanjima Međunarodnoga monetarnog fonda. Iako ima onih koji smatraju da službena statistika nije sasvim pouzdana te tvrde da pad BDP-a nije